

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

En studie om ungdomars och yrkesverksammas uppfattning om hur pornografi påverkar synen på sex hos unga

Tova Andersson Wixenius & Sofia Anemo

Kandidatuppsats SOPB 63
HT 2023
Handledare: Fay Lundh Nilsson

Abstract

Authors: Tova Andersson Wixenius & Sofia Anemo

Title: "A study about how youths, counselors and teachers think watching pornographic material can affect youths view on sex"

Supervisor: Fay Lundh Nilsson

Assessor: Lars Harrysson

Internet and smartphones have made pornography easily accessible to young people. The aim of this study was to examine in which ways adolescents, teachers and counselors think that watching pornography can have an impact on adolescents. The study also investigated whether viewing frequency and discussions about pornography during sex education lessons at school can influence youths' attitude towards pornography. The survey reports findings from 114 young people aged 18 and three group interviews with teachers and counselors. A big majority of youths that took part in the survey watch or have watched pornography, often at an early age, and believe that what can be seen online can have influence on real life. Viewing frequency and discussion about pornography during sex education have an impact on attitudes towards pornography. The adolescents reported that the actors' bodies and genitals in pornographic material is misrepresentative as it portrays the ideal. Youths seem to believe that watching pornographic material can contribute with social standards and have an impact on how you choose to have sex in real life, if you find learning from pornography and get inspired from it. The qualitative interviews relieved that youths are very interested in sex education and that a lot of youths already have knowledge about sex before they have sex education. According to the teachers and counselors that was interviewed this knowledge comes from social media and from pornographic material. They also express that pornography set standards that are impossible for the youths to reach up to.

Keywords: pornography, sex education, adolescent, digitalization

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte och frågeställningar	7
2. Tidigare forskning	7
2.1 Unga kvinnors upplevelse av pornografi	8
2.2 Psykisk ohälsa och konsumtion av pornografiskt material	9
2.3 Pornografi och utseende	9
2.4 Pornografi och sexuellt våld	10
2.5 Sexualundervisningens betydelse	10
2.6 Ungdomars sexuella beteende och utsatthet för våld	11
3. Teoretiska utgångspunkter	12
3.1 Det sociokulturella perspektivet	12
3.2 Banduras sociala inlärningsteori	14
4. Metod	17
4.1 Metodologiska överväganden	17
4.2 Skapande och genomförande av enkätstudie	18
4.3 Skapande och genomförande av intervjuer	20
4.4 Urval	20
4.4.1 Generiskt målstyrt urval	20
4.4.2 Bekvämlighetsurval	21
4.5 Metodens tillförlitlighet	21
4.6 Bearbetning och analys	22
4.6.1 Univariat analys	22
4.6.2 Bivariat analys	22
4.6.3 Intervju och svar i öppen enkätfråga	23
4.7 Etiska överväganden	23
5. Resultat och analys	24
5.1 Pornografins påverkan på ungdomar	24
<i>Diagram 5.1 Alder då respondenterna tittade på pornografi för första gången</i>	25
5.1.1 Normerna pornografi skapar	26
<i>Diagram 5.2 Tror respondenterna att pornografi kan skapa normer och förväntningar på hur man själv ska ha sex</i>	26
5.1.2 Lärande av pornografi	30
<i>Diagram 5.3 Om ungdomar tror att man kan lära sig något om sex genom att titta på pornografi</i>	30
5.2 Tittarfrekvensens påverkan	32
<i>Tabell 5.4 Samband mellan respondenternas tittarfrekvens och vad de tror konsumtion av pornografi kan leda till</i>	32
5.3 Diskussioner om pornografi i sexualundervisningen	34
<i>Tabell 5.5 Om diskussioner om pornografi på sexualundervisningen påverkar vad ungdomar tror pornografi kan leda till</i>	34
6. Diskussion	36

Arbetsfördelning.....	37
Författarnas tack.....	37
Referenser	38
Bilagor	41

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Den senaste tiden har media uppmärksammat att ungdomars sex förändrats och att pornografin kan ha en roll i det. Enligt Folkhälsomyndigheten (2019) visar forskningen om pornografi både positiva och negativa konsekvenser. Pornografin kan bidra till ökad frihet och acceptans av sexualitet och ett rikare sexliv för individen, men den kan också leda till en mer lättsam attityd rörande mäns våld mot kvinnor och ett större sexuellt risktagande. Vidare skriver Folkhälsomyndigheten att de negativa konsekvenserna är väsentliga att föra en vidare diskussion om och att skolan och sexualundervisningen har en central del i det. Skolverket stärkte år 2022 kunskapsområdet sex- och samlevnad och namnet byttes till sexualitet, samtycke och relationer. I kursplanen står att eleverna vid slutet av nionde klass ska ha kunskap om människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, ansvar, samtycke och ömsesidighet och sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel (Skolverket 2022). Enligt läroplanen ska även elevernas kritiska förhållningssätt till framställningar av sexualitet i medier utvecklas (Skolverket 2023).

Nästan alla pojkar och majoriteten av flickorna har innan de fyllt 18 år exponerats för eller konsumerat pornografiskt material (Barnombudsmannen 2020). Konsumtion av pornografiskt material kan bland annat syfta till att skapa en sexuell identitet, men också bero på sociala aspekter. Det är till exempel vanligt att pojkar tittar på pornografi gemensamt (ibid.). Många barn och unga uppger att de har lärt sig om sex genom pornografin, men pojkar uppfattar i högre utsträckning än flickor pornografin som något lärande och fantiserar mer om att utföra det de sett i pornografin. Flickor är mer benägna än pojkar att uppge att pornografin har negativa sidor och att pornografiskt material är kvinnoförnedrande. I allmänhet är unga dock kritiska till hur pornografiskt material skildrar sex, sexualitet och genusrelationer (Barnombudsmannen 2020).

Konsumtion av pornografi bland unga misstänks ha skapat nya normer för hur unga väljer att ha sex, vilket lett till en ökning av både fysiska och psykiska besvär som har upptäckts av yrkesverksamma. Barnmorskan Katarina Svensson Flood som arbetar på ungdomsmottagningen har flera gånger larmat i media om att ungdomar tror att det förväntas av dem att ha hårt sex och som en följd av detta söker de sig till henne med sår i underlivet. Svensson Flood tror delvis att problematiken beror på att unga hämtar inspiration och

lärdomar från pornografin (Pettersson 2023). När två flickor själva beskriver sina egna sexuella upplevelser berättar de om sex som innefattar slag, nedvärderande ord och strypgrepp (Welin 2023). Strypgrepp är något som numera skildras frekvent i mainstreampornografin. För att minimera riskerna kan parterna vara ense om en stoppsignal, men läkaren och forskaren Catherine White säger att eftersom strypningen kan ske stegvis under akten är det omöjligt att ge fullt samtycke. Följderna kan i värsta fall bli stroke, minnesförlust, motoriska svårigheter och förlamning (Welin 2023). I polisens reviderade metodstöd för brott i nära relation står det nu att strypvåld är en riskfaktor för allvarligt dödligt våld. Erika Gyllensvärd, nationell verksamhetsutvecklare för brott i nära relationer, tycker att polisens, vårdens, skolans och ungdomsmottagningarnas medvetenhet och kunskap om problemet bör öka (ibid.).

Att media har riktat stor uppmärksamhet mot att ungdomars sexnormer har förändrats och att pornografin kan ha en roll i det har gjort att frågan blivit en del av samhällsdebatten. Det finns dock de som menar att debatten varit ensidig. I Uppdrag granskning (2023) säger sex och kroppsupplysare Sanna Vanno att debatten strikt utgått från att all pornografi är skadlig och påverkar ungas sexuella beteende negativt. Hon förnekar inte att det finns material som innehåller strypningar, slag och tvång, men belyser att det även finns andra sorters pornografi. Den före detta förbundsordföranden för RFSU (Riksförbundet för sexuell upplysning), Hans Linde (2020), har också synpunkter på debatten och skriver att de som är nöjda med sitt sexliv också behöver tas i beaktande. Han skriver att samtalen med unga känns optimistiska, eftersom ungdomarna i allmänhet verkar ha sunda värderingar kring sex och anser att sex ska vara något njutningsfullt för båda parter (Linde 2020). Linde menar också att många av de ungdomar RFSU möter i sitt arbete ställer sig kritiska till pornografins produktion och normerna pornografin för vidare.

Pornografin tenderar att skildra mer extrema former av sex och innehåller ofta dominerande och våldsamma inslag. Att ta med det till det egna sexlivet kan vara förenat med fysiska och psykiska risker vilket gör ämnet relevant för socialt arbete. Vi har undersökt yrkesverksamma och ungdomars uppfattningar om pornografins inverkan på sexsynen. Vår studie kartlägger om ungdomar tror att pornografi kan ha inverkan på sexsynen och om sexualundervisning och tittarfrekvens är av betydelse för vilken inställning ungdomarna har till pornografi. Studiens empiri består av enkätsvar från elever på tre gymnasieskolor, vilket kompletteras med tre gruppintervjuer med yrkesverksamma som gjordes på två skolor och på

en ungdomsmottagning. En skolkurator, totalt sex lärare i sexualkunskap och två kuratorer på en ungdomsmottagning deltog i intervjuerna. Den största vikten läggs vid enkäten som redovisar ungdomarnas uppfattningar om pornografi och sexualundervisning, men genom intervjuerna lyfts också yrkesverksammars reflektioner fram.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka om ungdomar och yrkesverksamma tror att pornografi påverkar ungdomar och om tittarfrekvens och sexualundervisning kan inverka på ungdomars inställning till pornografi.

Frågeställningar

1. Hur tror ungdomarna och de yrkesverksamma att pornografi kan påverka ungdomarna?
2. Hur påverkar ungdomars tittarfrekvens vad de tror att pornografi kan leda till?
3. Hur påverkar diskussioner om pornografi i sexualundervisningen ungas inställning till pornografi?

Hypoteser

1. Konsumtion av pornografi påverkar ungdomars sexsyn och har inverkan på normerna om hur sex går till.
2. Sexualundervisningen kan hjälpa till att ge en realistisk bild av sex och en mer kritisk inställning till pornografi.

2. Tidigare forskning

Tidigare forskning har valts utifrån vad som anses skapa en bakgrund till studiens innehåll och visa det aktuella forskningsläget. Genom sökning på nyckelord som ”pornography”, ”sexual education” och ”sexual abuse” på databasen LUBSearch fann vi relevanta artiklar. Vi noterade även de forskare som intervjuades i Uppdrag granskning Hårt sex och fann vissa av deras arbeten relevanta att presentera i avsnittet. Förutom artiklarna tipsade också uppsatsens handledare om en avhandling som tagits med i avsnittet.

2.1 Unga kvinnors upplevelse av pornografi

I en studie av Sarah Ashton, Karalyn McDonald och Maggie Kirkman (2019) har 27 kvinnor intervjuats i syfte att förstå hur unga kvinnor upplever pornografi. Genom analys av intervjuerna framkom att pornografi både förstärkte och störde kvinnornas njutning. Fyra av intervjupersonerna använde pornografi en gång i veckan, fem kvinnor två gånger i månaden, sju kvinnor en gång i månaden, tre kvinnor enstaka tillfällen och åtta kvinnor hade inget avsiktligt användande (Ashton et al. 2019). Kvinnorna beskrev bland annat att pornografin förbättrade både den egna sexuella njutningen och den de hade med sin partner. Pornografiskt material kunde enligt kvinnorna väcka fysisk upphetsning bland annat genom att de föreställde sig vara i skådespelarens position. De tyckte också att det var frigivande att se olika kroppar representerade i pornografin, eftersom det hjälpte dem att acceptera sitt eget utseende. Tillsammans med sexuella partners vittnade kvinnorna om att de kunde använda pornografi för att lära sig om och praktisera nya sexuella aktiviteter. De sade också att pornografin fungerade som ett bidrag till sexuella fantasier, som de fränkopplade sina preferenser i praktiken (Ashton et al. 2019). Fyra av kvinnorna adresserade pornografi som konstruerat för den manliga njutningen och att kvinnans tillfredsställelse kom i andra hand. En av kvinnorna beskrev att pornografin lärt henne hur hon ska tillfredsställa en man, och att detta reducerade hennes egen möjlighet för njutning. En annan kvinna menade att det i pornografin gestaltas som att det är en självklarhet att mannen vet vad han ska göra, och att konversationer om hur han ska få kvinnan att njuta aldrig gestaltas. Hon menade att det här hade influerat henne till att inte kommunicera sina egna behov till män, eftersom hon förmodade att de skulle ta illa vid sig. Kvinnorna ansåg generellt att eftersom pornografin fokuserar på mannens njutning, betyder det att kvinnans njutning nedprioriteras även i det riktiga livet. En av intervjupersonerna tyckte att det sex hon haft med en tidigare partner bara handlade om honom och att pornografin hade väckt preferenser om våldsamt sex hos honom (Ashton et al. 2019). Medan vissa kvinnor sa att de varierande kroppsformerna i pornografin stärkte deras självförtroende, identifierade många av kvinnorna att de typiska kropparna i pornografiskt material bidrog till orealistiska förväntningar på skönhet, kroppsstorlek samt bröstens och könets utseende. Känslan av att inte leva upp till en accepterad kropp berodde, enligt studien, på ett antagande av att deras manliga partner skulle jämföra dem med kvinnorna i pornografin och anse dem som mer upphetsande. Nästan alla kvinnor som deltog i studien berättade att de känt oro för skådespelarnas upplevelser. Till exempel oroade de sig för att kvinnorna inte upplevde verklig njutning, utan bara följde manus (ibid.). Ashton et al. (2019) skriver avslutningsvis att resultatet visar att det är uppenbart att pornografin har

påverkan på kvinnors sexuella upplevelser. De menar att pornografin inverkar på kvinnors självkänsla, deras relationer och välbefinnande och att studien kan bidra till att frigöra kvinnans njutning från dess nuvarande, underordnade position.

2.2 Psykisk ohälsa och konsumtion av pornografiskt material

Carl Göran Svedin, Megan Donevan, Marie Bladh, Gisela Priebe, Cecilia Fredlund och Linda Jonsson (2023) har undersökt om det finns ett samband mellan psykisk ohälsa och konsumtion av pornografiskt material. Tre enkäter skickades ut till gymnasieskolor i flera svenska städer åren 2004, 2009 och 2014. Enkätens frågor om pornografi var identiska under alla tre åren, men frågorna om psykisk ohälsa förändrades inför varje undersökning, eftersom det fanns behov av att addera nya sociala fenomen till frågorna, som exempelvis sociala medier (Svedin et al. 2023). Resultatet visar att det under åren fanns en ökning i gruppen som aldrig hade tittat på pornografiskt material, både när det gäller pojkar och flickor, men samtidigt hade även gruppen som kollar mest frekvent ökat, både hos pojkar och flickor. I övrigt är pojkar genomgående överrepresenterade i konsumtion av pornografi, både när det gäller om man någonsin har använt det och hur frekvent man använder det (Svedin et al. 2023). Författarna antar att digitaliseringen och internet har ökat tillgängligheten och således förmodligen bidragit till att fler personer tittar mer frekvent. De skriver att det vid studerande av pornografi och dess inverkan på unga personers mentala hälsa är viktigt att ta andra aspekter i ungdomarnas liv i beaktning. Det har visat sig att det snarare är andra, bakomliggande orsaker som leder till psykisk ohälsa, som familjesituationer, negativa sexuella upplevelser och skolkande. Konsumtion av pornografi med mer perversa och våldsamma inslag var däremot förenat med en sämre psykisk hälsa (Svedin et al. 2023).

2.3 Pornografi och utseende

Marie-Michèle Paquette, Beata Böthe, Jacinthe Dion, Alice Girouard och Sophie Bergeron (2023) har undersökt om det finns ett samband mellan tittarfrekvens på pornografi och om man tycker om sin kropp utseendemässigt. För att analysera materialet har undersökningspersonerna delats in i fem grupper baserat på sexuell läggning och kön, vilket betyder att även jämförelser efter de här kriterierna inkluderas i studiens resultat. Resultatet visar att grupperna flickor som identifierade sig som pojkar, heterosexuella flickor och pojkars tittarfrekvens ökade över tid, då undersökningen genomfördes tre gånger. I alla tre grupper gick det att urskilja att de uppskattade sin kropp något mindre över tid. Över lag

fanns inget samband mellan mer frekvent pornografitittande och huruvida man var tillfredsställd med sin kropps utseende. Författarna skriver att pornografin kan påverka ungdomars syn på sin kropp för stunden, men att detta förmodligen inte är något bestående. Pornografin kan alltså skada vissa ungdomars självbild vid tidpunkten, men verkar inte ha någon påverkan på hur man ser på sin kropp i det långa loppet.

2.4 Pornografi och sexuellt våld

I en artikel skriven av Nicky Stanley, Christine Barter, Marsha Wood, Nadia Aghtaie, Cath Larkins, Alba Lanau och Carolina Överlien (2016) har elever från fem olika skolor i Europa undersökts. Syftet med studien är att se om det finns en förbindelse mellan sexuellt våld i relationer och frekvent konsumtion av pornografiskt material. Författarna belyser att internet har givit unga möjlighet att utan kontroll komma i kontakt med innehåll som tidigare har kunnat undanhållas dem. Ett exempel på sådant innehåll, som innan smartphones lanserades kunde kontrolleras mer, är pornografi i olika former. Studien kopplar till kön och attityder om genus och berör även hur beteendet kan länkas samman med att skicka och ta emot sexuella bilder. Det är en kombinerad kvantitativ och kvalitativ studie, som består av både insamlade data samt intervjuer (Stanley et al. 2016). De kvalitativa intervjuerna gjordes med unga personer som upplevt övergrepp i en relation. Intervjuerna spelade en viktig roll till att förstå sambandet med regelbunden konsumtion av pornografi och att skicka sexuella bilder. Likheter mellan pornografi och privata sexuella bilder identifierades och kunde beskrivas som samma, eller liknande fenomen. Studien har visat att det hos pojkar finns en stark korrelation mellan övergrepp och utövande av sexuellt tvång och att regelbundet använda pornografi. Ett samband urskildes även mellan att utbyta sexuella bilder och meddelanden via mobilen och användning av pornografi. De undersökningspersoner som deltagit i eller tagit egna sexuella bilder visade sig också i högre utsträckning blivit exponerade för våldsam och förnedrande pornografi (Stanley et al. 2016).

2.5 Sexualundervisningens betydelse

Rebecca Nurgitz, Rebecca A. Pacheco, Charlene Y. Senn och Karen L. Hobden (2021) undersöker i deras studie sambandet mellan sexualundervisning i skolan och föräldrars budskap om sex till ungdomar och hur detta inverkar på de sexuella attityder och upplevelser ungdomarna får. Ungdomar lär sig om sex från olika källor, förutom sexualundervisningen i skolan kan det vara exempelvis från deras umgänge, föräldrar eller information på nätet. Att

lära sig om sex genom pornografi kan vara problematiskt av många anledningar. För det första är den pornografi som kategoriseras som ”mainstream” pornografiskt material som ofta förstärker de sexistiska antagandena om sexualitet, exempelvis material som skildrar våld mot kvinnor eller annat explicit sexuellt innehåll (Nurgitz et al. 2021). För det andra är pornografiskt material inte gjort i ett utbildande syfte och skildrar ofta en extrem och orealistisk bild av sex. Dessutom skildras sällan säkert sex. Resultatet visar att de flesta av respondenterna haft någon form av sexualundervisning under skolgången (Nurgitz et al. 2021). Lite mer än hälften av respondenterna ansåg sin lärare vara bekväm med att undervisa i sexualkunskap och ungefär lika många respondenter uppgav att deras lärare diskuterade ämnet på ett sätt som skapade en bekväm och positiv stämning i klassrummet. Cirka 80 procent av respondenterna svarade att de vanligaste ämnena som togs upp i sexualundervisningen var biologi och kroppens anatomi samt könssjukdomar (ibid.). Resultaten visar att en högre kvalitet och en omfattande sexualundervisning ger större tilltro till den egna förmågan och ett mer sexuellt självförtroende som i sin tur leder till mer sexuell tillfredsställelse. De unga påverkades både av det specifika innehållet i skolans sexualundervisning och hur innehållet levererades, till exempel om det var ett accepterande klimat eller om läraren var bekväm att diskutera ämnet. En möjlig förklaring till detta kan vara att en mer accepterande undervisningsmiljö kan påverka elevernas mottaglighet för informationen (Nurgitz et al. 2021). Studiens resultat visar också att skolan som undersöktes främst fokuserar på preventivmedel, sexuell hälsa och anatomi och fysiologi i sexualundervisningen. Medan de sociala och känslorelaterade frågorna behandlades mindre, trots att det är de frågeställningarna som kan hjälpa unga att ha ett mer kritiskt förhållningssätt till vad de kan se i till exempel pornografin. Att behandla de sociala och känslorelaterade frågorna kan också hjälpa unga att utveckla färdigheter som hjälper dem att få självförtroende att själv navigera i sexuella situationer (ibid.).

2.6 Ungdomars sexuella beteende och utsatthet för våld

I sin avhandling undersöker Catarina Petersson (2023) ungdomars sexuella beteende, ungdomars exponering för våld och egen uppskattad hälsa och dess eventuella samband. I studien undersöks även om ungdomar som utsatts för våld har valt att berätta om det. Empirin består av data från en webbenkät och intervjuer med våldsutsatta ungdomar. Enkäten genomfördes av besökare på ungdomsmottagningen samt av utbytesstudenter. Resultaten visar att bland de ungdomar som besökt ungdomsmottagningen och hade debuterat sexuellt uppgav 45 procent att de någon gång i sitt liv blivit utsatt för någon typ av våld. Emotionellt

våld var den vanligaste typen följt av sexuellt våld. Resultatet visar också att det finns ett samband mellan våldsutsatthet och tre sexuella beteenden: tidig sexdebut, oskyddat sex och användning av alkohol och droger i samband med sex (Petersson 2023). Resultaten visar också att de som blivit utsatta för sexuellt våld var mer benägna än de andra våldsutsatta att berätta för andra. Där de oftast berättade var på ungdomsmottagningen. Studiens resultat visade flera samband mellan ungdomarnas sexuella riskbeteende och deras våldsutsatthet. Sju av tio ungdomar som hade rapporterat ett eller flera av de sexuella riskbeteendena hade också varit våldsutsatta. Det mest utstickande sambandet var det mellan tidig sexdebut och utsatthet av emotionellt våld under livet. Ett annat samband man kunde se i resultaten är det mellan låg självskattning av sin hälsa och våldsutsatthet (Petersson 2023).

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt kommer de teoretiska utgångspunkterna att presenteras. Vi har valt att använda oss av två teorier för att analysera empirin. Det sociokulturella perspektivet ger oss en förståelse för hur pornografin har normaliserats genom att det anses som okej från omgivningen. Banduras sociala inlärningsteori hjälper oss att få en förståelse för hur pornografin kan bidra till ett inlärt sexuellt beteende hos ungdomar.

3.1 Det sociokulturella perspektivet

Teorin bidrar med synvinklar på om intryck från pornografin skulle kunna ge acceptans till ett visst sorts sexuellt beteende och bidra till att besvara frågan om huruvida det påverkar sexsynen hos ungdomar. Det ger perspektiv på om lärande kan ske i interaktion med dels pornografin, dels i interaktion med andra elever och läraren under sexualundervisningen. Således kan teorin bidra med synvinklar på hur andra sexuella erfarenheter än individens egna kan inverka på individens sexuella beteende. Det sociokulturella perspektivet är ett brett perspektiv som berör många olika delar av bland annat inlärning och den kan därför hjälpa oss att besvara våra forskningsfrågor. Teorin är bred, vilket har gjort att vi valt att använda oss av ytterligare en teori.

Enligt det sociokulturella perspektivet är det omöjligt att undvika lärande, snarare handlar det i stället om vad vi lär oss av varje situation (Säljö 2014). Utvecklingen är inte fastställd av den egna aktiviteten i relation till vår omgivning enligt det sociokulturella perspektivet, utan det är genom att göra saker i samspel med dem i vår omvärld som inlärning sker. Vi lär oss att

handla genom de sätt som uppmuntras och tillåts av vår omgivning. Lev S. Vygotsky är upphovsman till det sociokulturella perspektivet (Säljö 2014). Enligt Vygotsky bygger barnets inläring på erfarenheter av problemlösning. Till en början får barnet hjälp av en vuxen i sin närhet, men med tiden förbättras barnets egen förmåga till problemlösning och barnet utvecklas successivt till att bli mer självständigt. Samspelet med omgivningen spelar med andra ord en stor roll för intellektuell utveckling (Parrish 2012).

Det sociokulturella perspektivet kännetecknas av ett intresse för hur kollektivet och individen samspelar. Perspektivet kan förklara hur kunskap återskapas i individer. Inom det sociokulturella perspektivet förklaras redskap eller verktyg som de resurser vi använder i kontakt med omvärlden (Säljö 2014). Verktygen kan vara både intellektuella, som språket, eller fysiska, som uppfinningar. Med det sociokulturella perspektivet som utgångspunkt handlar lärande om hur vi skaffar resurserna som hjälper oss tänka eller genomföra praktiskt arbete. Den här kunskapen är således inte biologisk, utan kommunikativ och har byggts upp historiskt genom interaktion mellan människor. Det är med hjälp av kommunikation som resurserna, redskapen eller verktygen skapats och sedan förts vidare (Säljö 2014). Ett samlingsnamn för de här resurserna som finns i oss, i vår interaktion med andra och i delar av vår fysiska omgivning menar Säljö (2014) är kultur. Vår kultur är både materiell och immateriell och inrymmer redskap, idéer, värderingar och kunskaper vi införskaffat i interaktion med andra. Det materiella och immateriella hör ihop, eftersom många av människornas gemensamma kunskaper och insikter finns i de fysiska redskapen (Säljö 2014).

Människan utmärker sig genom sitt utvecklade språk. Det hjälper oss att lagra kunskaper och insikter. Vi kan även, med hjälp av begreppsliga termer, tolka ett skeende och lära oss av det samt jämföra det med tidigare erfarenheter. Språket för också med sig att vi kan dela med oss av händelser och erfarenheter till andra. Det gör att lärandet inte är begränsat till vad den egna individen fått ta del av i sin kontakt med omvärlden, utan information utbyts konstant människor emellan. Den här informationen kan vi sedan använda som om det vore vår egen (Säljö 2014). Att människans kunskap framför allt är språklig, eller diskursiv, är väsentligt för att få förståelse för det sociokulturella perspektivet. Genom utveckling av diskurser samlar människor erfarenheter och skapar sin omvärld. I det sociokulturella perspektivet är de kommunikativa processerna centrala, eftersom kommunikationen gör att individen får inblick i hur andra föreställer sig världen. Det hjälper individen att skapa egna ramar för vad som är intressant att urskilja i sina iakttagelser av världen (Säljö 2014).

3.2 Banduras sociala inlärningsteori

För att studera huruvida pornografiskt material och sexualundervisningen skulle kunna inverka på individens eget sexuella beteende har vi som teoretisk utgångspunkt valt den sociala inlärningsteorin. Teorin har valts i och med dess omfattande förklaringsmodeller för hur beteende till stor del kan konstrueras genom individens betraktande av omgivningen. Intryck från det pornografiska materialet och från sexualundervisningen är båda intryck individen erhåller från sin omgivning och teorin kan därför bidra med en förståelse för om det är möjligt att pornografin och sexualundervisningen konstruerar sexuella beteenden. Teorin innehåller även infallsvinklar på hur sexualitet skiljer sig åt mellan kulturer, det vill säga att den är föränderlig beroende på omgivningen, vilket är ett teoretiskt perspektiv som är användbart för undersökningen.

Vi anser att en begränsning med teorin är att litteraturen är skriven i den fördigitala eran. Vår studie undersöker delvis hur ungas sexsyn kan påverkas av pornografiskt material, vilket är något som har blivit lättillgängligt i och med digitaliseringen. Teorin tar inte hänsyn till alla intryck som människor får från sina skärmar. Vi bedömer ändå att Banduras teoretiska utgångspunkter går att applicera på såväl digitala intryck som de i verkligheten.

Parrish (2012) skriver att Albert Bandura menar att människors beteenden påverkas av att de observerar andra personers beteenden i sin omgivning. Genom att observera andra personers beteenden och sedan upprepa dessa kan människor utveckla dess beteendemässiga register. Genom dessa observationer och upprepningar kan människor lära sig att exempelvis dansa eller att röka. För att social inlärning ska ske krävs att man varit uppmärksam och minns observerade beteenden för att i framtiden själv kunna replikera dem (ibid.). Bandura genomförde till exempel ett experiment där inlärning av aggression undersöktes. I experimentet fick en grupp barn se en vuxen person leka aggressivt med en docka och en grupp se en vuxen leka icke-aggressivt med dockan. Barnen fick efteråt leka med dockan. De som sett filmen på den vuxna som var aggressiv replikerade det de bevittnat. De barn som observerat den vuxna leka aggressivt med dockan var alltså själva mer aggressiva mot dockan än de barn som observerat en icke-aggressiv vuxen (Parrish 2012). Bandura studerade också beteendemönster hos föräldrar till både aggressiva barn och barn som var återhållsamma med sina sociala beteenden och kunde kontrollera sina känslor. De barn som hämmade sitt sociala beteende hade också föräldrar som hade kontroll över sitt beteende. De barn som hade ett aggressivt

beteendemönster hade föräldrar som var relativt expressiva och impulsiva i sitt beteende (Bandura & Walters 1963).

Bandura menar att frustration kan orsaka ett aggressivt beteende. Hos människor som har lärt sig svara på oönskat beteende genom aggressiva attityder och aggressivt uppförande är det mer sannolikt att frustration provocerar till sådant beteende. Bandura skriver att besvärliga familjeförhållanden, försummande föräldrar, svåra socioekonomiska förhållanden och känslor av misslyckande har nämnts som vanliga orsaker till aggression i tidigare publikationer. En sådan bakgrund behöver nödvändigtvis inte leda till att ett aggressivt beteende kommer att utvecklas, utan människor med egenskaper som värderas högt i samhället kommer inte sällan från liknande förhållanden. Däremot kan en kultur vara medverkande till att skapa personer som även vid en relativt låg nivå av frustration tenderar att uppträda aggressivt. En omgivning som validerar aggressivitet och försäkrar att ett aggressivt beteende är förenade med belöningar bidrar till ökade tendenser av aggressivitet hos individen (Bandura 1973).

Bandura skriver att det tidigare varit vedertaget att människor utvecklar känslomässiga reaktioner med grund i smärtsam eller njutbar stimulans som upplevts på vissa platser, med vissa människor eller vid specifika händelser. Han menar att många känslomässiga reaktioner sker på det här sättet, men reaktionerna kan också väckas av representativa känslor. När någon annan reagerar känslomässigt på en upplevelse, kan således också observatören påverkas och få känslomässiga kopplingar till situationen. Framtida, självupplevda, liknande situationer, kan påverkas av det observerade, trots att det i själva verket var någon annans känslor som aktiverades i en händelse (Bandura 1969). Traditionellt har psykologiska teorier utgått ifrån att inläring endast sker när vi utför handlingar och sedan upplever effekterna av dem. I verkligheten sker praktiskt taget all inläring genom observation av andra människors beteende och vilka konsekvenser deras beteende resulterar i. Den här inlärningsförmågan hjälper oss förvärva stora beteendemönster utan att själva ha testat dem (Bandura 1977).

Den sociala inläringsteorin betonar att de beteenden som avviker från normen och som kan vara skadliga för individen inte behöver bero på en underliggande patologisk sjukdom, utan kan vara resultatet av individens förmåga att bearbeta tidigare omgivande händelser. Albert Bandura (1969) skriver att den sociala inlärningsmodellen inte utesluter den psykologiska inverkan på individens beteende. Teorin tar hänsyn till att genetiken kan sätta gränser för vilka beteenden som kan utvecklas i en individ. Fortsättningsvis skriver Bandura att tidigare

personlighetsteorier antagit att det är vår personliga drivkraft och säregna egenskaper som formar vårt beteende och att våra reaktioner på omgivningen sker per automatik. Den sociala inlärningsteorin skiljer sig från detta sätt att se på personligheter och beteende. Bandura menar dock att vissa av våra sätt att svara på omgivningen är autonoma, till exempel i situationer när vi handlar på ett som har direkt följd till känslomässiga förändringar i kroppen, men han menar att vi har tillgång till kontrollsysteem i de tillstånden. Signalerar omgivningen att beteendet är avvikande eller olämpligt och/eller om vi inser att vår handling eventuellt kan medföra oönskade konsekvenser kan vår hjärna reagera på det och hjälpa oss kontrollera vårt beteende (Bandura 1969).

Barn har olika möjligheter att observera sexuella beteenden hos vuxna. I de samhällen där barn inte fått möjligheten att observera vuxnas sexuella beteende kommer möjligheten till observation tillhandahållas genom massmedia, äldre barn eller av vängruppen (Bandura & Walters 1963). I en del samhällen ges barn mer möjligheter att bevittna och höra mer om sexuellt beteende, eftersom det finns en större tillåtelse. Bandura och Walters (1963) skriver om unga barn i Lesu. Dessa barn får vara med på sociala tillställningar och lyssna på de vuxnas konversationer, vilket i andra kulturer dolts för barnen. Barnen får bland annat lyssna på berättelser och skvaller om sex och genom att höra och observera de vuxnas sexbeteende lär sig de unga att imitera det. Bandura och Walters (1963) hänvisar till Ford och Beach (1951) som jämför hur kvinnans bröst sexualiseras i olika kulturer. I USA är kvinnobrösten en sexuellt betingad kroppsdel men det finns andra kulturer där bröstet inte har någon sexuell betydelse. I dessa kulturer är exempelvis exponeringen av bröst normalt. På samma sätt som vissa kroppsdelar blir kulturellt sexuellt betingade blir även vissa beteendemönster det.

Banduras sociala inlärningsteori kan ses som en triangel där beteende, miljöfaktorer och personliga faktorer utgör varsitt hörn och påverkar varandra ömsesidigt (Parrish 2012). Beroende på tillfälle kan dock personliga faktorer vara överordnade miljöfaktorer, eller tvärtom (Bandura 1977). Genom handlingar skapar människor de miljöförhållanden som påverkar beteendet. Erfarenheter som ett visst beteende frambringar avgör även till viss del hur en person blir, vilket i sin tur påverkar kommande beteende (Bandura 1977). I den sociala inlärningsteorin är personer inte dragna av inre krafter och inte heller tilltryckta av miljön, utan psykologisk funktion enligt denna teori är förklarad i termer av kontinuerlig ömsesidig interaktion med personer och individens omgivning (Bandura 1977). Den sociala inlärningsteorin ger också stor betydelse vid representativa, symboliska och självreglerande

processer. Till sist är ett utmärkande drag för den sociala inlärningsteorin att vår förmåga till självreglering tilldelas markant betydelse. Genom självregleringen har vi ett visst mått av kontroll över det egna beteendet (Bandura 1977). Det sociala inlärningsperspektivet säger att den mänskliga naturen kan formas i olika riktningar, genom både egen och representativ erfarenhet. Till viss del är vårt beteende dock biologiskt begränsat (ibid.).

4. Metod

4.1 Metodologiska överväganden

Vi har valt en kvantitativ ansats som kompletteras med kvalitativa gruppintervjuer.

En kvantitativ ansats har en objektiv syn på den sociala verkligheten och forskningen handlar om att testa befintliga teorier (Bryman 2018). Studien innehåller ett deduktivt synsätt på förhållandet mellan teoretisk och praktisk forskning. Deduktiv teori behandlar teori och praktik på så sätt att olika hypoteser ställs upp och testas genom empiriska undersökningar. Teorin används även som intresseinriktning för den data som forskaren samlar in (Bryman 2018).

Den kombinerade metoden kallas för integrerad design. En integrerad design används när en studie har antingen en prioriterad kvalitativ eller kvantitativ ansats, men där de båda metoderna ändå bygger på varandra (Bryman 2018). Det kan till exempel vara att frågeställningarna huvudsakligen undersöks med hjälp av ett kvantitativt tillvägagångssätt, men att det finns underliggande forskningsfrågor som behöver besvaras med hjälp av kvalitativa metoder (ibid.). Att ha två metodologiska ansatser gör att fler läsare kan anse studiens resultat sannolikt eftersom människor kan föredra olika sätt att ta till sig kunskap, vissa genom siffror och andra genom text. Om forskaren hittar något av intresse i analysen av de kvantitativa resultaten, kan det undersökas vidare med kvalitativ metod (Eriksson-Zetterquist 2015). Vi ansåg att de kvalitativa intervjuerna skulle tillföra något till de kvantitativa resultaten och bidra till fördjupade analyser som styrker eller motsäger sig enkätens resultat. Intervjuerna bidrog med lärare och kuratorers uppfattning av hur pornografin påverkar de unga. Det gav oss också en insyn i hur pornografi diskuteras i sexualundervisningen.

Studiens resultat bygger främst på en enkätundersökning. Enkäter har många fördelar. De medför inte någon intervjuareffekt eftersom respondenterna själva fyller i svaren, vilket

minimerar forskarens påverkan på respondenten jämfört med den påverkan som kan finnas vid en intervju. Tidigare har det till exempel hävdats att intervjuarens kön, etnicitet och sociala bakgrund har påverkat svaren som respondenterna har lämnat (Bryman 2018). Ytterligare en fördel med enkäter är att frågorna aldrig formuleras annorlunda, vilket kan hända om olika forskare intervjuar respondenterna. Det har även visat sig att det tidigare funnits en större benägenhet att berätta känslig information i webbenkäter. Respondenterna kan dessutom svara när de har tid för det (Bryman 2018). Det finns dock nackdelar med enkäter. Forskaren har exempelvis inte samma möjlighet att hjälpa respondenterna om denne inte närvarar när enkäten besvaras. Alla frågor fungerar inte heller i en enkät. Respondenterna vill generellt inte skriva för mycket text och att ha många öppna frågor kan därför leda till uteblivna svar. En annan nackdel med enkäter är att det ofta blir ett relativt stort bortfall, vilket kan riskera att det blir en skevhet i den insamlade datan (Bryman 2018). Trots nackdelarna ansåg vi att fördelarna var övervägande och att en webbenkät var mest passande att ha som huvudsaklig metod för studien. Undersökningen omfattade många respondenter och det hade varit tidskrävande att samla empirin genom exempelvis enbart intervjuer eller observationer.

Studiens resultat kompletteras med intervjuer. Intervjun redovisar, förutom svar på frågor, också intervjupersonens språkbruk, normer och känslor (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022). Intervjun gör det möjligt att studera andra företeelser än de som frågas efter, som känslor, upplevelser, intentioner och maktaspekter (Ahrne & Svensson 2022). Nackdelar med intervjuer är att det kan vara svårt för forskaren att definiera vad ett yttrande faktiskt betyder. Det går inte att veta om intervjupersonens berättelser speglar verkligheten och om forskaren tolkar det som sägs på rätt sätt (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022). Enkätstudien kompletterades med gruppintervjuer för att bland annat tillföra djup till studien.

4.2 Skapande och genomförande av enkätstudie

För att få ett analyserbart resultat är konstruerandet av enkäten viktig. Ejlertsson (2019) skriver att det till exempel är lämpligt att avdramatisera frågor som kan anses som stigmatiserade för att få respondenter att svara sanningsenligt. Vi valde därför att på enkätfråga 5, hur ofta respondenterna tittar på pornografi, att ha en inledning som avdramatiserar frågan: många människor tittar på pornografi. Enligt Ejlertsson (2019) kan enkäter ibland ha följdfrågor som bara respondenterna som besvarat den inledande frågan kan

besvara. Då ska en selektering finnas då respondenterna som svarade nej på den inledande frågan inte kan fortsätta svara på följdfrågorna. I vår enkät selekterades de respondenter som uppgett att de aldrig tittat på pornografi ut och kunde gå vidare till enkätfråga 12. De här frågorna var icke-obligatoriska och enkäten kunde skickas utan att besvara dessa frågor. Ejlertsson (2019) skriver att man alltid bör ha samma ordning på alternativ, till exempel vid skattningsfrågor, för att förenkla för respondenterna. En annan sak som är viktig när man skapar svarsalternativ är att tänka på att det finns en symmetri, exempelvis att ha lika många positiva och negativa svarsalternativ. På samtliga skattningsfrågor i vår enkät hade vi två positiva, ett neutralt och två negativa svarsalternativ för att skapa symmetri. Dessutom var återkommande svarsalternativ alltid placerade i samma ordning. Vidare skriver Ejlertsson (2019) att svarsalternativen ska vara ömsesidigt uteslutande, vilket betyder att varje svar endast ska finnas med en gång. De ska också vara uttömmande, vilket betyder att respondentens svar ska kunna speglas i ett av alternativen (Ejlertsson 2019). Vid frågan om hur ofta respondenten tittar på pornografi var vi med bakgrund av det noga med formuleringen, för att undvika att respondentens svar skulle passa in på flera alternativ. För att få uttömmande svar konstruerades flera olika alternativ. Personer som tittat på pornografi men inte gör det längre hade kunnat förbises men alternativet ”aldrig numera” gör att alla inkluderas.

Empirin samlades delvis in via en webbenkät på tre olika skolor. Webbenkäten publicerades först på en gymnasieskolas intranät. På skolan går 1 500 elever. Både en svensk och en engelsk version publicerades, eftersom skolan även har internationella elever. Enkäten var tillgänglig för eleverna i cirka två veckor innan den stängdes. Svarsfrekvensen mattades av ju längre tiden gick. Ejlertsson (2019) skriver att för att generera fler svar är det mest naturligt att skicka påminnelser. Skolans ledning distribuerade enkäten och eftersom vi inte hade tillgång till intranätet skickades ingen påminnelse ut. För att få in fler svar besöktes en andra skola med 800 elever. För att inte störa lektionstiden tillfrågades förbipasserande i ett av skolans allmänna utrymmen om att delta i enkäten. Respondenterna skannade av en QR-kod med hjälp av sin mobiltelefon för att få tillgång till webbenkäten. På en tredje gymnasieskola med cirka 600 elever skickades en länk till webbenkäten ut via mejl. En påminnelse skickades ut till eleverna, men vi mottog ändå få svar. På grund av tidsbrist och vår bedömning om att de övriga svaren utgjorde en tillräcklig empiri gjordes inga vidare åtgärder än en påminnelse för att generera fler svar.

4.3 Skapande och genomförande av intervjuer

Vår intervjuguide bestod av 18 bestämda frågor med följdfrågor. När man formar en intervjuguide bör frågorna ha en viss ordningsföljd så att de följer varandra på ett bra sätt, men man bör vara beredd att ändra ordningsföljden på frågorna under intervjuens gång (Bryman 2018). Vi hade med intervjufrågor som fokuserade på hur intervjupersonerna tror att ungdomar påverkas av pornografin och hur pornografi behandlas i sexualundervisningen. Enligt Bryman (2018) är det viktigt att man formulerar sina frågor så att de inte blir ledande. Vi märkte efter den första intervjun att det var en fråga som var ledande. Den frågan reviderades för att få så sanningsenliga svar som möjligt.

Empirin samlades även in via tre gruppintervjuer. Eliasson (2022) skriver att gruppintervjuer kan vara ögonöppnande för hur deltagarna resonerar i gruppen. Därför valde vi bland annat att genomföra gruppintervjuer i stället för enskilda intervjuer. Den första intervjun hölls på en skola där två NO-lärare samt en kurator närvarade. Den andra intervjun hölls också på en skola, där deltog fyra NO-lärare. Den tredje intervjun hölls på en ungdomsmottagning med två kuratorer. Vid alla tre intervjutillfällen varade intervjun i cirka 30 minuter. Vi transkriberade materialet direkt efter intervjuens genomförande. Trots en intervju där personer med olika yrkestitlar deltog kunde inga maktstrukturer observeras.

Intervjuerna spelades in med diktafon. Bryman (2018) skriver att en fördel med att spela in intervjun är att intervjuaren kan vara uppmärksam på till exempel uttryck och kroppsspråk. Dessutom transkriberas sedan inspelningen, vilket medför att man får med exakt vad intervjupersonen sagt. Eliasson (2022) menar att det är viktigt att intervjupersonen lämnat sitt samtycke innan intervjun har börjat om en intervju ska spelas in. I vår samtyckesblankett informerades intervjupersonerna om att deras personuppgifter inte skulle användas. Bryman (2018) skriver att det är viktigt att lyssna aktivt under intervjun, till exempel genom att fånga upp det intervjupersonen säger och inte ställa onödiga frågor. Vid behov ställde vi följdfrågor och uteslöt vid vissa tillfällen frågor som vi ansåg redan hade besvarats, annars hade det kunnat ge intryck av att vi inte lyssnade.

4.4 Urval

4.4.1 Generiskt målstyrt urval

Ett urval gjordes i valet av intervjupersoner. Barmark och Djurfeldt (2020) skriver att en noggrann avgränsning av undersökningsgruppen effektiviserar studien. De som skulle intervjuas skulle arbeta med antingen sexualundervisning på skolor eller som kurator på

ungdomsmottagningen. Beslutet togs utifrån ett generiskt målstyrt urval. Bryman (2018) skriver att urvalsmetoden karaktäriseras av att forskarna ställer upp kriterier utifrån forskningsfrågorna och gör därefter sitt urval (Bryman 2018). Kriterierna gjordes både utifrån forskningsfrågorna och utefter enkätsvaren.

4.4.2 Bekvämlighetsurval

Vi använde oss av ett bekvämlighetsurval för att samla in enkätsvaren. Enligt Bryman (2018) så karakteriseras tillfällighets- eller bekvämlighetsurval utifrån att respondenterna blir de som forskaren har tillgång till för tillfället, vilket är en relativt effektiv metod med ganska hög svarsfrekvens. Eliasson (2022) skriver att de som har en chans att komma med i ett bekvämlighetsurval är de som finns till hands där forskaren är och därför säger inte resultatet så mycket om den stora populationens åsikter. På alla skolor fick vi in svar från de respondenter vi hade tillgång till, alltså var all insamling en form av bekvämlighetsurval.

4.5 Metodens tillförlitlighet

Generaliserbarhet, validitet och reliabilitet togs i beaktning för att stärka studiens tillförlitlighet. Bryman (2018) skriver att det i alla undersökningar finns en begränsning i generaliserbarheten, eftersom resultatet endast kan generaliseras till den population urvalet tas ifrån. Vi kan följaktligen enbart generalisera enkätens resultat till de gymnasieelever som vid studiens utförande går i de skolor som undersökts. Barmark och Djurfeldt (2019) skriver att validitet handlar om att det som syftas att mäta är det som mäts, även om det alltid finns ett oundvikligt avstånd mellan ett teoretiskt begrepp och den variabel som framkommer av empirin. Vi preciserade inte begreppen i enkäten, vilket innebar att risken för mätfel ökade. Begrepp som vi i efterhand insåg hade behövts definieras var *samtycke* och *våldsamma inslag*. Vi ansåg inte att avsaknaden av definitionerna utgjorde ett hinder, men hade studien genomförts igen hade definitioner funnits med för att minska risken för feltolkningar. För att ta beslut om ett mått har reliabilitet används tre viktiga beståndsdelar: stabilitet, intern stabilitet och interbedömarreliabilitet. Stabilitet i en mätning innebär att resultaten inte förändras anmärkningsvärt om undersökningen genomförs igen (Bryman 2018). För att intern stabilitet ska uppnås behöver indikatorerna vara relaterade till samma mått. Interbedömarreliabilitet innebär att tolkningarna hos de som analyserar materialet överensstämmer med varandra (Bryman 2018). Vi tog dessa beståndsdelar i beaktning för att uppnå reliabilitet. Vi försäkrade oss genom noggrann formulering att frågorna var relaterade

till varandra och vid kategoriseringen av enkätens öppna frågor gjordes tolkningen gemensamt.

4.6 Bearbetning och analys

För att påbörja analysen valde vi att överföra enkätsvaren från Sunet survey till statistikprogrammet Jamovi. Enbart de svar från respondenterna som var över 18 år användes. Svaren från den engelska enkäten översattes och analyserades ihop med svaren från den svenska enkäten.

4.6.1 Univariat analys

Vi gjorde fyra univariata analyser som redovisas i diagram. Hjerm (2014) skriver att i en univariat analys analyseras en variabel för att beskriva något, samt för att se att en variabel är normalfördelad kring medelvärdet. Centralmått och spridningsmått beskriver hur en variabel varierar. Ju fler olika värden, desto större blir spridningen (Hjerm 2014). I diagram 5.4 efterfrågas vid vilken ålder man började titta på pornografi. Vi har valt att redovisa spridningsmått variationsvidd och standardavvikelse. Medelvärdet och medianen befann sig nära varandra och visade att inget svar var påfallande avvikande. Vi ansåg därför att det inte behövdes göras någon bedömning huruvida någon respondent svarat oärligt eller av misstag fyllt i fel ålder. Vi lade dock märke till att variationsvidden var stor och att den lägsta angivna åldern kan anses ung, men eftersom fler personer svarade nära det värdet, bedömdes att de skulle tas med i beräkningen. Hjerm (2014) skriver att standardavvikelse är ett mått på den genomsnittliga avvikelser från medelvärdet, ju högre standardavvikelsen är, desto större är spridningen. Vi redovisar Standardavvikelsen i resultatet och bedömer den som liten. För de övriga univariata analyserna behövdes inga spridningsmått.

4.6.2 Bivariat analys

Vi genomförde två bivariata analyser som redovisas i korstabeller. Korstabellanalys används för att undersöka samband mellan två kvalitativa variabler (Barmark & Djurfeldt 2020). Har man många variabler måste man oftast börja med att koda om variablerna så att frekvenstabellen inte blir för oöverskådlig. Vid omkodning ska indelningarna kännas teoretiskt rimliga. Innan en frekvenstabell tas fram måste det bestämmas vilken av variablerna som ska vara den beroende och vilken som ska vara oberoende (Barmark & Djurfeldt 2020). I tabell 5.6 valde vi att koda om den oberoende variabeln som mätte respondenternas

tittarfrekvens. Vi ville se om tittarfrekvensen påverkade vad respondenterna trodde att konsumtion av pornografi kan leda till. Den oberoende variabeln blir i detta sammanhang därför tittarfrekvensen eftersom det är den som påverkar vad respondenterna tror att konsumtion av pornografi kan leda till.

I korstabellsanalyser används ett χ^2 -test för att få fram ett p-värde. P-värdet visar hur signifikant sambandet är (Barmark & Djurfeldt 2020). Jamovi hjälpte oss att göra ett χ^2 -test. I frekvenstabellerna hade vissa svar ett p-värde på 0,05 eller lägre vilket betyder att resultatet är statistiskt signifikant.

4.6.3 Intervju och svar i öppen enkätfråga

Resultatet från intervjuerna kodades för att se likheter och skillnader mellan svaren. På samma sätt behandlades den öppna frågan (enkätfråga 16). Citaten redovisas i resultatet och analyseras i analysen som komplement till resultaten från enkäten. Enligt Bryman (2018) kan citat ibland behöva redigeras. Människor tenderar att lägga till utfyllnadsord som exempelvis ”öh” och dessa kan behöva redigeras bort när man presenterar citat. Det är dock viktigt att man inte ändrar innebörden av citatet. Vi behövde i vissa av våra citat redigera bort utfyllnadsord för att de skulle bli lättare att läsa.

4.7 Etiska överväganden

Etikprövningsmyndighetens riktlinjer togs i beaktning för att studien skulle bli etiskt godtagbar. Sara Eldén (2020) skriver att enligt Etikprövningsmyndigheten ska forskningspersonerna informeras om den övergripande planen för forskningen, syftet, metoder och vilka risker studien kan föra med sig. Det ska också redovisas för vilka som är forskningshuvudmän, att det är frivilligt att delta och att forskningspersonerna när som helst, utan vidare kan avbryta sitt deltagande i forskningen (Eldén 2020). I enkäten fanns en inledning som sade att deltagandet var frivilligt och att svaren var anonyma, samt att man lämnade samtycke till deltagande genom att skicka in sitt svar. Eldén (2020) skriver att det främst är riskfyllt att genomföra studier på barn under 15 år men i vissa fall gäller det även för personer under 18 år. Framför allt avråds studenter att undersöka känsliga grupper, vilket beror på att det inte går att motivera lika stark nytta med studenters forskning. Vi fick till en början in över 300 enkätsvar men valde på grund av känsligheten att avgränsa till respondenter över 18 år. Det lämnade oss med 114 enkätsvar. Anledningen till att det inkom

svar från respondenter som var både 16 och 17 år berodde till störst del på att enkäten lades ut på en skolas intranät där vi inte kunde kontrollera vilka som svarade.

5. Resultat och analys

Resultatet har inhämtats från 114 enkätsvar och kompletterats med tre gruppintervjuer.

Resultaten besvarar studiens frågeställningar:

1. Hur tror ungdomarna och de yrkesverksamma att pornografi kan påverka ungdomarna?
2. Hur påverkar ungdomars tittarfrekvens vad de tror att pornografi kan leda till?
3. Hur påverkar diskussioner om pornografi i sexualundervisningen ungas inställning till pornografi?

Resultaten testas utifrån studiens två hypoteser:

1. Konsumtion av pornografi påverkar ungdomars sexsyn och har inverkan på normerna om hur sex går till.
2. Sexualundervisningen kan hjälpa till att ge en realistisk bild av sex och en mer kritisk inställning till pornografi.

Till de univariata analyserna har stapel- och cirkeldiagram framställts i Excel. Studiens bivariata analyser är utförda i statistikprogrammet Jamovi och är presenterade i korstabeller skapade i Word.

Vår enkät innehöll totalt 22 frågor. I resultatdelen redovisas resultatet från sju frågor, vilka är enkätfrågorna 3, 4, 5, 13, 15, 16 och 21. De här frågorna valdes ut eftersom vi ansåg att de var mest relevanta för att besvara studiens frågeställningar och testa hypoteserna. Resterande frågor var med i enkäten för att göra den begriplig.

5.1 Pornografins påverkan på ungdomar

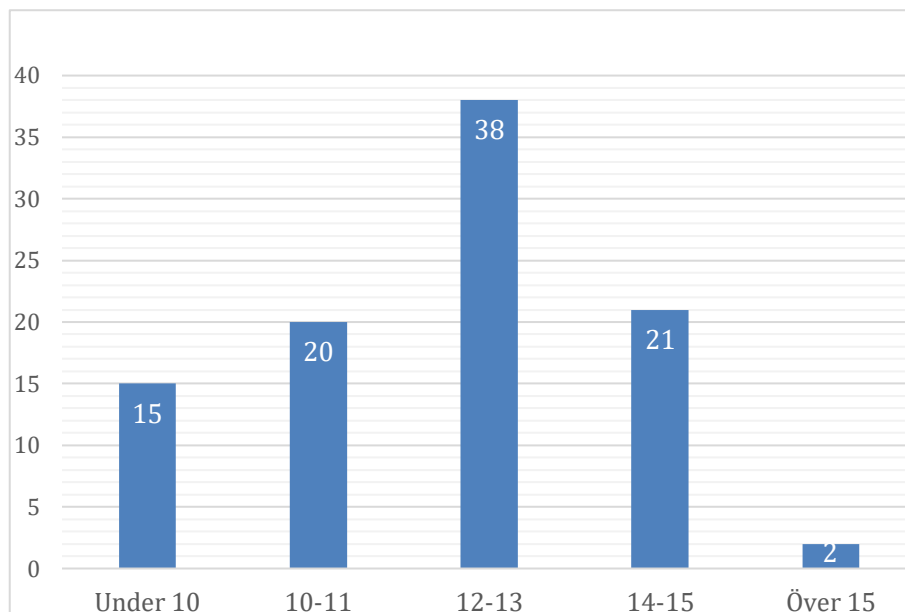
I enkäten ställdes frågan: Har du någon gång tittat på pornografi? Resultatet visar att 90 procent av respondenterna någon gång har tittat på pornografi och att 10 procent aldrig tittat. En överlägsen majoritet av studiens respondenter har alltså någon gång tittat på pornografi. Resultatet från den här frågan redovisas eftersom det ger en bild av hur utbrett det är att konsumera pornografi bland respondenterna. Samtliga intervjupersoners uppfattning stämmer

med enkätens resultat: Att de allra flesta ungdomar tittar på pornografi. Intervjupersonerna tror dessutom att pornografin kan bidra med normer och förväntningar. I en av intervjuerna säger en lärare:

Pornografi är ju så mycket mer normaliserat. Attityderna har gått från att det varit något skamfullt nästan till att detta gör ju alla, det ska jag också kolla på.

Enligt det sociokulturella perspektivet sker lärande i samspel med omgivningen. Vi lär oss att handla på det sätt som omgivningen tillåter och det bidrar till vår intellektuella utveckling (Säljö 2014). Citatet ovan säger att attityden gått från att det har varit skamfullt att titta på pornografi till att det idag i högre utsträckning vara normaliserat, vilket kan ses som att det tillåts och uppmuntras av omgivningen.

Diagram 5.1 Ålder då respondenterna tittade på pornografi för första gången
N = 96

I enkäten ställdes frågan: Hur gammal var du första gången du tittade på pornografi? Frågan var icke-obligatorisk, eftersom vi antog att inte alla respondenter tittat på pornografi.

Respondenterna fick fritt fylla i ålder i en textruta. Svaren kodades om och placerades ihop i nya grupper, i stället för att varje ålder redovisas för sig. De som inte svarade på frågan och de som svarade "vet ej" kodades om till *missing values*. Enligt Barmark och Djurfeldt (2009) används *missing values* för att beskriva det interna bortfallet som sker om respondenter inte svarat på en fråga eller om de svarat på ett sätt så det inte går att koda deras svar.

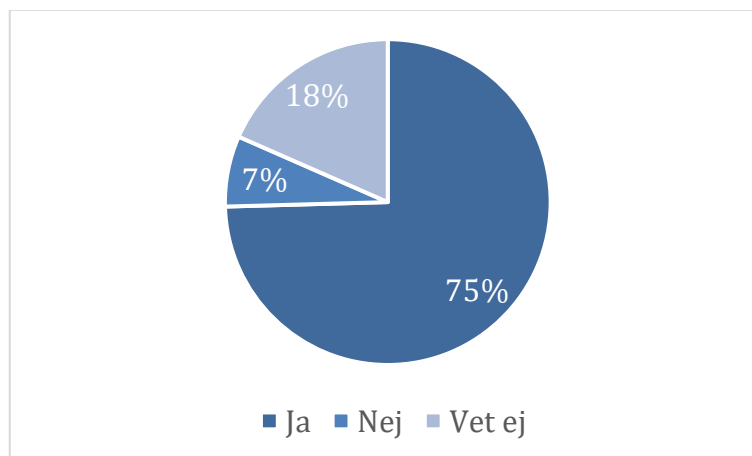
I Jamovi kunde vi räkna ut medelvärde, median, standardavvikelse och variationsvidd. Enligt medelvärdet är den genomsnittliga åldern att börja titta på pornografi 11,8 år. Det oftast förekommande svaret är 12 år. Standardavvikelsen är 2,56 vilket alltså innebär att den genomsnittliga avvikelsen från medelvärdet är 2,56 år. Det högsta värdet är 17 år och det lägsta värdet är 4 år, vilket gör att variationsvidden blir 13.

Vi redovisar det här resultatet bland annat för att kunna testa studiens andra hypotes. Resultatet visar oss också att dagens pornografi är lättillgänglig eftersom barn som är långt i från myndiga kan få tillgång till pornografiskt material. Det är också extra relevant för den sociala inlärningsteorin, som säger att inlärning börjar tidigt i livet. Av resultaten kan vi se att de flesta respondenter tittat på pornografi första gången då de var 12 eller 13 år gamla. De flesta av respondenterna har alltså tittat på pornografi innan de haft sexualundervisning i högstadiet.

5.1.1 Normerna pornografi skapar

Diagram 5.2 Tror respondenterna att pornografi kan skapa normer och förväntningar på hur man själv ska ha sex

N = 114

I enkäten ställdes frågan: Tror du att pornografi kan skapa normer och förväntningar för hur man själv ska ha sex? Respondenternas svar visar att de tror pornografi kan skapa normer och förväntningar för hur de själva ska ha sex vilket är intressant utifrån vår första frågeställning, om pornografin har en påverkan på dem.

Diagram 5.2 visar att 75 procent av respondenterna tror att pornografin bidrar med normer och förväntningar på hur man ska agera i sexuella situationer. Vi undersöker vad ungdomarna tror, och inte hur det går till i realiteten, men eftersom en så stor majoritet anser att pornografin inverkar på normen, förmodas att den har reell påverkan. Säljö (2014) skriver att människors kunskap inte är biologisk enligt det sociokulturella perspektivet, utan kommunikativ och bildas genom interaktion. Kunskapen är kulturell och inrymmer bland annat idéer och värderingar (Säljö 2014). Utifrån teorin krävs alltså inte att hela befolkningen frekvent tittar på pornografi för den ska ha inverkan. Pornografin kan inverka på normerna genom att den som tittar och får svårt att hålla isär pornografin ifrån verkligheten kan påverka andra genom att interagera med dem sexuellt. Enkätfrågan som redovisas i Diagram 5.2 följdes av en öppen fråga om vilka normer och förväntningar som de tror att pornografin kan skapa. Frågan besvarades av 59 respondenter. Majoriteten av ungdomarna anser att pornografi kan bidra med normer och förväntningar för hur själva sexakten ska gå till. Några övergripande exempel är långvarigheten i sex, att inget skydd används, stereotyper om hur man ska låta och hur det ska kännas och att saker och ting sker utan kommunikation mellan parterna. Av respondenterna skrev 13 att pornografin framställer en viss kroppstyp och visar idealet. En av respondenterna skrev följande:

Saker som har att göra med hur könsorgan ser ut och fungerar även om de ofta syns i porr är "idealet" även om så mycket annat är normalt.

Att utseende hos skådespelare i pornografin verkar bidra med normer om utseende framkommer även av tidigare forskning. Ashton et al. (2019) intervjuade kvinnor om deras syn på pornografi och många av kvinnorna tyckte att kropparna i pornografiskt material bidrar till orealistiska förväntningar på skönhet, kroppsstorlek samt bröstens och könets utseende (Ashton et al. 2019). Följande citat från vår öppna följdfråga är ett exempel på hur pornografin även kan bidra med förväntningar på den manliga kroppen.

Att man ska ha jätte stor kuk.

Det finns dock tidigare forskning (Paquette et al. 2023) som menar att pornografin enbart påverkar synen för tillfället och att en negativ syn på sin kropp inte är något bestående.

I vår öppna följdfråga skrev 14 av respondenterna om mannens dominans och kvinnans underordning som skildras i pornografin. En av våra respondenter beskriver pornografins fokus på den manliga tillfredsställelsen så här:

That it should be less about love and care for one another and more about the pleasure of the man.

Våra resultat överensstämmer med resultaten i Ashton et al. (2019) intervjustudie där kvinnorna beskrev att pornografi är konstruerat för den manliga njutningen och att kvinnans tillfredsställelse blir sekundär (Ashton et al. 2019).

Bandura (1973) skriver att en omgivning som validerar aggressivitet och förenar det med belöningar bidrar till ökade tendenser av aggressivitet hos individen. Viss pornografi skildrar personer som njuter, tycker det är skönt och kommer av dominant och våldsamt sex. Det våldsamma sexet är i pornografin förenat med belöningar som dessa och validerar ofta det hårda sättet att ha sex vilket kan bidra till att man tenderar att ha sådant sex även i verkliga livet. Fem av respondenterna skrev i vår öppna följdfråga om våldet i pornografin. Det fanns en tro om att pornografi kan bidra till en normalisering av våldsamt sex, till exempel av citatet nedan.

Förväntningar på hur sex ska se ut och vara, exempelvis på att man alltid ska tycka det är skönt när det är våldsamt.

Förutom citatet ovan skrev även flera andra av våra respondenter att de tror att pornografi kan skapa normer och förväntningar kring att ha våldsamt sex. Respondenternas tro om att normer kan skapas av pornografi som skildrar våldsamt och dominant sex kan kopplas till Banduras experiment om inlärd aggressivitet. Parrish (2012) skriver att experimentet visade att barn som fått se ett aggressivt sätt att leka med en docka replikerade detta beteende. Det går att anta att samma sak hade kunnat ske av pornografi, alltså att unga som ser på pornografi som skildrar våld själva har mer våldsamt sex i deras sexuella interaktioner.

Enligt Bandura (1969) kan våra känslomässiga reaktioner väckas av representativa känslor. Om någon annan reagerar känslomässigt på en upplevelse kan man genom att observera det också få känslomässiga kopplingar till händelsen och egna liknande situationer kan påverkas, trots att det var någon annans reaktion man observerade. Applicerar vi den sociala

inlärningsteorins syn på representativa känslor kan vi utgå ifrån att individen kan ta till sig känslomässiga reaktioner av pornografins skådespelare. Observation av hårdare och mer extrema former av sex och skådespelarnas känslomässiga reaktioner, kan få individen att förknippa pornografins innehåll med njutning och upphetsning, även om det inte var egna upplevelser. Även våra intervjupersoner verkar tro att det finns ett samband mellan det som skildras i pornografen och det som sker i verkligheten. En kurator på en ungdomsmottagning säger att pornografen kan skapa en normalisering kring hur man förväntas att ha sex:

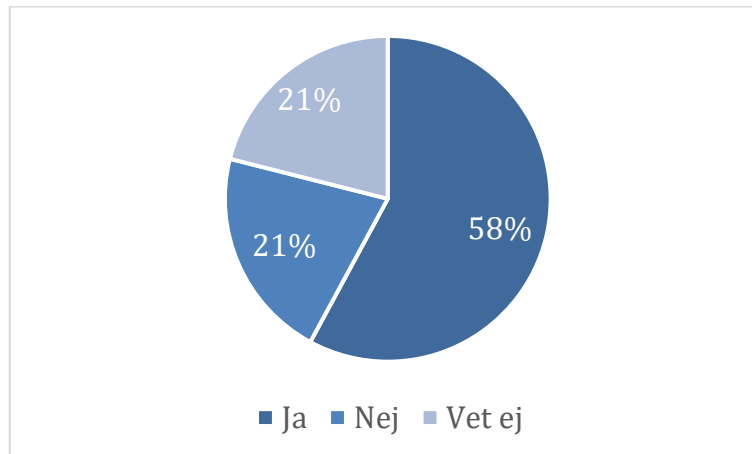
Vad man borde göra, och då tänker jag väl bland annat på saker som skapar en normalisering om sexformer som man faktiskt inte vill göra. Hårdare sex på olika sätt, eller normalisering av strypsex.

Kuratorn ger i citatet exempel på att pornografen kan normalisera hårdare sex och strypsex. Det här kan förstås med hjälp av det sociokulturella perspektivet. Enligt Säljö (2014) handlar det sociokulturella perspektivet om hur vi lär oss att handla på ett sätt som uppmuntras och tillåts av vår omgivning. Att hårt sex har blivit mer normaliserat kan leda till att det blir mer tillåtet av vår omgivning. Det kan göra att ungdomar tror att det är vad som förväntas av dem i sexuella situationer. Det går också att förstå och tolka citatet ovan med hjälp av den sociala inlärningsteorin. Parrish (2012) skriver att man genom observation och upprepningar av observationer lär in beteenden. När unga tittar på pornografi sker en observation av vad de ser i det pornografiska materialet, vilket kan leda till inlärning. Det som observerats kan sedan föras över till det egna sexlivet och kan förklara normaliseringen av strypsex, då det är vanligt förekommande i pornografen.

5.1.2 Lärande av pornografi

Diagram 5.3 Om ungdomar tror att man kan lära sig något om sex genom att titta på pornografi

N = 114

I enkäten ställdes frågan: Tror du att man kan lära sig något om hur man har sex genom att titta på pornografi? Samtliga 114 respondenter svarade på frågan. Majoriteten av respondenterna svarade att de tror att man kan lära sig om sex från att titta på pornografi. Våra intervjupersoner svarade att de tror att många av de unga vänder sig till pornografin för att få lärdomar och inspiration till sexlivet, vilket överensstämmer med resultaten från enkäten. Intervjupersonerna tror att det kan bidra till att ungdomarna får en bild av att sex i verkligheten går till på samma sätt som i pornografin. Lärandet kan tolkas med hjälp av den sociala inlärningsteorin. Enligt Parrish (2012) innebär den sociala inlärningsteorin bland annat att man lär sig via observation av andra människors beteenden och genom upprepande av detta beteende utvecklar människors beteendemässiga register. Enligt Bandura (1977) sker nästan all inlärning genom observation av andras beteenden, vilket ger oss en möjlighet att få nya beteendemönster utan att själv ha testat dem. Att titta på pornografi går att se som en typ av observation och man antar att de som tittar på pornografi på så sätt lär in sig olika beteendemönster som är hämtade från pornografi. Det finns många olika typer av pornografi och att lära sig från pornografin behöver inte nödvändigtvis vara negativt men det kan vara en dålig första inspirationskälla. Från enkätens resultat kan vi se att nio av tio av våra respondenter någon gång tittat på pornografi. Att dessutom många av våra respondenter tittat på pornografi i ung ålder, medför att många ungdomar kan ha tittat på pornografi innan de själva har sex för första gången. De första erfarenheterna av sex kommer i så fall ifrån

pornografin. Resultaten stöds av intervjupersonerna som tror att många unga kommit i kontakt med pornografiskt material innan de själva börjat ha sex.

[...] Jag tror att många har sett på porr innan dom har sex med någon annan första gången.

Sammanfattningsvis kan resultaten från studiens undersökningar besvara vår första frågeställning och på olika sätt visa hur de unga kan tänkas påverkas av pornografin. De unga uppger att de tror att de kan lära sig om sex från pornografin, vilket även är intervjupersonernas uppfattning. Dessutom verkar pornografin skapa normer om utseende och om hur sexet ska gå till, vilket vi inte hade med i någon av hypoteserna. Både ungdomarna och de yrkesverksamma anser att pornografin normaliserat ett mer våldsamt och dominant sätt att ha sex, vilket vi tolkar som att deras sexsyn påverkas. Det stämmer överens med vår första hypotes om att pornografin påverkar ungdomarna och bidrar med normer kring hur sex går till.

5.2 Tittarfrekvensens påverkan

Tabell 5.4 Samband mellan respondenternas tittarfrekvens och vad de tror konsumtion av pornografi kan leda till

N = 104

	Aldrig n=23	Sällan n=32	Ofta n=49	P-värde
Tittaren får ett bättre sexliv	4,3%	9,4%	24,5%	0,046
Tittaren blir förberedd för att ha sex i verkligheten	21,7%	37,5%	20,4%	0,200
Tittaren vill testa det den sett	73,9%	71,9%	79,6%	0,705
Tittaren har mer sex	4,3%	12,5%	14,3%	0,459
Tittaren vill ha mer sex	65,2%	71,9%	71,4%	0,839
Tittaren har mindre sex	21,7%	31,3%	32,7%	0,626
Fler har mer dominant sex	73,9%	50,0%	63,3%	0,187
Fler har mer förnedrande sex	78,3%	43,8%	55,1%	0,037
Fler har mer våldsamt sex	73,9%	46,9%	57,1%	0,134
Annat	8,7%	21,9%	26,5%	0,223

Anm: Vi har valt att enbart visa vilket p-värde vi fick fram från de chi²-tester som gjordes för var och en av de beroende variablerna.

Resultatet i tabell 5.4 bygger på enkätfråga 5 och 15. Enkätfråga 5 löd: Många människor tittar på pornografi regelbundet. Hur ofta tittar du? Svartalternativen var aldrig numera, någon/några gånger om året, någon gång i månaden, någon gång i veckan och princip varje dag. De som svarade att de aldrig hade tittat på pornografi valde vi att ha som *missing values* då vi resonerade att det var skillnad mellan att aldrig ha tittat på pornografi och att aldrig titta numera. Vi kodade om svartalternativen så att aldrig numera i frekvenstabellen blev ”aldrig”, någon/några gånger om året och någon gång i månaden kodades om till ”sällan” och någon gång i veckan samt varje dag kodades om till ”ofta”. I den beroende variabeln, enkätfråga 15, fick respondenterna markera de alternativ de trodde att pornografi kunde leda till.

Två av resultaten är statistiskt signifikanta. Det första statistiskt signifikanta resultatet från tabell 5.4 visar att de respondenter som aldrig tittar på pornografi är mer benägna att tro att pornografi leder till att fler har mer förnedrande sex jämfört med de som tittar ofta eller

sällan. Det andra statistiskt signifikanta resultatet är att de respondenter som uppgett att de ofta tittar på pornografi är betydligt mer benägna att tro att pornografin leder till att tittaren får ett bättre sexliv än de som tittar sällan eller aldrig. Att de som ofta tittar på pornografi tror att det kan leda till att man får ett bättre sexliv tolkar vi som att pornografin bidrar med inspiration. Intressanta resultat från tabell 5.4, som dock inte är statistiskt signifikanta, är att de som aldrig tittar på pornografi var mer benägna att tro att pornografi både leder till att fler har mer dominant sex och mer våldsamt sex än de som tittar sällan eller ofta.

Enligt Bandura har vi ett visst mått av kontroll över det egna beteendet genom självreglering (Bandura 1977) Människan svarar ibland på omgivningen autonomt, exempelvis när vi reagerar känslomässigt och handlar direkt, men i det tillståndet har vi alltså tillgång till kontrollsystem. Inser vi att vår handling avviker eller kan föra med sig oönskade konsekvenser, har vi förmåga att kontrollera oss (Bandura 1969). Tabell 5.4 visar att i alla grupper, oavsett tittarfrekvens, tror en stor majoritet av ungdomarna att den som tittar på pornografi vill testa det den sett. Genom att koppla det här till vad Bandura (1962) skriver om kontrollsystem kan man anta att bara för att man vill testa något är det inte säkert att man gör det. Märker man att ens partner inte är öppen för sexuellt experimenterande, eller att denna verkar tycka att det som impliceras är olämpligt, kan individen inse att handlandet kan medföra negativa konsekvenser för relationen och kontrollera sig med hjälp av kontrollsystemet.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att resultaten från enkäten visar att respondenternas tittarfrekvens kan påverka deras inställning till pornografi. Respondenterna som tittar ofta tror i högre utsträckning att konsumtion av pornografi kan leda till ett bättre sexliv samtidigt som de är mindre benägna att tro att pornografi kan leda till mer våldsamt, förnedrande eller dominant sex. Det här innebär att det finns ett samband mellan respondenternas tittarfrekvens och vad de tror att konsumtion av pornografi kan leda till. Resultaten besvarar vår andra frågeställning och överensstämmer med vår första hypotes, att pornografin har inverkan på normerna om hur sex går till. Dessutom kan vi se att tittarfrekvensen påverkar ungdomars inställning till pornografin.

5.3 Diskussioner om pornografi i sexualundervisningen

Tabell 5.5 Om diskussioner om pornografi på sexualundervisningen påverkar vad ungdomar tror pornografi kan leda till

N = 114

	Diskuterat pornografi på sexualundervisningen n= 73	Inte diskuterat pornografi på sexualundervisningen n=41	P-värde
Tittaren får ett bättre sexliv	13,7%	14,6%	0,890
Tittaren blir förberedd för att ha sex i verkligheten	27,4%	19,5%	0,348
Tittaren vill testa det den sett	74,0%	75,6%	0,847
Tittaren har mer sex	13,7%	7,3%	0,304
Tittaren vill ha mer sex	72,6%	70,7%	0,831
Tittaren har mindre sex	27,4%	31,7%	0,626
Fler har mer dominant sex	64,4%	53,7%	0,261
Fler har mer förnedrande sex	63,0%	46,3%	0,084
Fler har mer våldsamt sex	65,8%	46,3%	0,043
Annat	17,8%	26,8%	0,257

Anm: Vi har valt att enbart visa vilket p-värde vi fick fram från de chi²-tester som gjordes för var och en av de beroende variablerna.

Tabell 5.5 bygger på enkätfrågorna 21 och 15. Tabellen har enkätfråga 15, där respondenterna fick välja vilka alternativ de trodde konsumtion av pornografi kan leda till, som den beroende variabeln. Den oberoende variabeln utgörs av enkätfråga 21: om man under respondenternas skolgång diskuterat pornografi under sexualundervisningen. Syftet är att se om diskussioner om pornografi på sexualundervisningen kan påverka vad ungdomar tror pornografi kunde leda till.

Tabell 5.5 visar att de respondenter som diskuterat pornografi i sexualundervisningen är mer benägna att tro att pornografi kan leda till att fler har mer våldsamt, mer förnedrande och mer dominant sex. Det är dessutom statistiskt signifikant att de som diskuterat pornografi på sexualundervisningen tror att pornografi kan leda till att fler har mer våldsamt sex. I

intervjuerna framkommer att man på skolorna främst har sexualundervisningen i åttonde klass och att en majoritet av eleverna är intresserade av sexualundervisningen. I intervjuerna säger dessutom lärarna och skolkuratoren att eleverna kommer till högstadiet med förkunskaper om sex och relationer. I samtliga intervjuer tror man att eventuella förkunskaper om sex kommer från sociala medier, kompisar eller från pornografin. Från diagram 5.1 kan vi se att 38 av våra 96 respondenter svarade att första gången de tittade på pornografi var vid 12–13 års ålder. Det var 20 respondenter som svarade att de tittade första gången vid 10–11 års ålder och 15 respondenter tittade för första gången innan de fyllt 10 år. Det betyder att många elever redan kan ha tittat på pornografi innan de har sexualundervisning i högstadiet. I en av intervjuerna diskuterades även att det hade varit bra att pricka in rätt tidpunkt för sexualundervisningen:

Jag tror det hade varit allra bäst om man lyckades pricka in rätt fönster med den undervisningen, det här när de börjat bli sexuellt intresserade, men ännu inte börjat ha sex [...] när de har börjat med sin grej, tror jag det kan vara svårt för dem att ändra uppfattning [...] men det är så olika, vissa har sex första gången när de är 12, och andra när de är 22. Då är det ju svårt att få det fönstret rätt.

För de flesta unga verkar sexualundervisningen komma ett eller flera år senare från det att de börjat titta på pornografi, vilket kan göra att den blir mindre betydelsefull. Albert Bandura och Rickard Walters (1963) skriver att huruvida barn får ta del av diskussioner om sexuella beteenden skiljer sig mellan olika samhällen. Där barn inte får ta del av diskussionerna kommer de i stället att observera sexuella beteenden genom exempelvis massmedia (Bandura & Walters 1963). Ungdomar som inte får lärdomar om sexuella beteendet från vuxna kan alltså ta till sig informationen från andra håll. Det hade kunnat kopplas till att de barn som börjar titta på pornografi tidigt i livet och inte diskuterar pornografi vare sig hemma eller i skolan kan lära in sitt sexuella beteende från pornografin. För de här ungdomarna kan det redan genom pornografin vara inlärt hur de förväntas av dem att ha sex innan de diskuterar det i skolan.

Det sociokulturella perspektivet betonar att lärande inte är begränsat till individens egen kontakt med omvärlden, utan individen kan ta till sig andras kunskap som om det vore den egna. Människor kan tolka skeenden genom språket och av tolkningarna kan vi lära oss (Säljö 2014). Den här kommunikationen ger inblick i hur andra ser världen, vilket gör att individen kan skapa egna ramar för vad som är intressant att urskilja i sina egna iakttagelser (Säljö 2014). Genom undervisning sker en kommunikation mellan lärare och elev, vilket kan ge

eleven inblick i lärarens syn på pornografi och enligt det sociokulturella perspektivet skulle eleven då kunna ta till sig det läraren kommunicerar som sin egen kunskap. I intervjuerna sade lärarna att de hoppas att unga kan få ett mer realistiskt förhållningssätt till pornografin genom diskussioner om den i sexualundervisningen.

Jag hoppas jag kan göra något nedslag. [...] men det måste komma mer från andra håll. Vi gör vad vi kan skulle jag säga.

I citatet ovan nämner läraren dock att diskussioner om pornografi behöver komma från flera håll. Ser man till att sexualundervisningen är begränsad till en viss period och att tittarfrekvensen bland vissa är hög, går det att tolka som att de flesta intrycken av pornografi sker genom tittandet.

Tidigare forskning från Nurgitz et al. (2020) visar att det är viktigt att diskutera sociala och känslorelaterade frågor då det kan hjälpa de unga att få ett mer kritiskt förhållningssätt till pornografin, vilket resultaten från den här studien också visar. Svaren i tabell 5.5 visar att de som diskuterat pornografi under sexualundervisningen var mer benägna att tro att pornografi kan leda till mer förnedrande, våldsamt och dominant sex. Det kan tolkas som att de i någon mån fått ett mer kritiskt förhållningssätt till pornografi. Genom att testa de olika ställningstagandena i fråga 15 i förhållande till om de diskuterat pornografi på sexualundervisningen kan vi se att det finns samband mellan variablerna. Det hjälper oss att besvara vår tredje frågeställning och överensstämmer med vår andra hypotes om att sexualundervisningen kan hjälpa till att ge en realistisk bild av sex och en mer kritisk inställning till pornografi. Vi förväntade oss dock större skillnader.

6. Diskussion

Den här studien har bidragit med insikter om hur unga och yrkesverksamma tror att pornografin skapar normer och förväntningar. Av pornografin skapas normer om ett mer våldsamt och dominant sätt att ha sex samt om hur man ska se ut och agera i sexuella sammanhang, vilket i förlängningen kan inverka på hur de väljer att ha sex. Konsumtion av pornografi påverkar de ungas sexsyn och har en inverkan på normerna om hur sex går till, vilket överensstämmer med studiens första hypotes. Studiens resultat visade dessutom att pornografin enligt många av respondenterna även bidrar med normer om utseende, vilket inte var en del av vår hypotes. Vi kan dra slutsatsen att tittarfrekvensen har betydelse för vad man

tror att pornografi kan leda till. Resultatet visar bland annat att de som tittar ofta i högre grad tror att konsumtion av pornografi leder till ett bättre sexliv och att de som aldrig tittar i högre grad tror att pornografi leder till att fler har mer förnedrande sex. De som tittar ofta ställer sig över lag mer positiva till pornografin och tror inte att den leder till speciellt mycket konsekvenser.

De av våra respondenter som diskuterat pornografi på sexualundervisningen hade ett något mer kritiskt förhållningssätt till vad de tror att pornografi kan leda till. De var dessutom mer benägna att tro att pornografin kunde leda till konsekvenser i form av mer dominant, mer förnedrande och mer våldsamt sex än de som inte hade diskuterat pornografi på sexualundervisningen. Vi kan alltså dra slutsatsen att diskussioner om pornografi på sexualundervisningen påverkar vad de unga tror att pornografi kan leda till, vilket överensstämmer med studiens andra hypotes.

Enligt våra resultat tittade de flesta på pornografi för första gången innan sexualundervisningen i högstadiet, med det i åtanke hade eventuellt sexualundervisningen behövts inledas redan i mellanstadiet. Något för vidare forskning är att undersöka när det hade varit bäst för unga att ha sexualundervisning. Det hade också varit intressant för vidare forskning att undersöka hur ungdomar anser att pornografi får påverkan i praktiken, det vill säga om de anser att pornografin konkret har överförts till sexlivet. Vi bedömde dock att en sådan studie kunde vara något integritetskränkande, vilket gjorde att vi fokuserade på vad ungdomar tror om pornografins påverkan.

Arbetsfördelning

Vi har tillsammans arbetat med uppsatsen och varit lika delaktiga genom hela arbetet vid både utformandet av enkäten, analysarbete i Jamovi, utformande av intervjuguide och transkribering och i bearbetning av texten. På grund av logistiska skäl deltog dock endast en av oss vid två av intervjutillfällena.

Författarnas tack

Vi vill rikta ett stort tack till samtliga ungdomar som svarade på enkäten och till de som ställde upp som intervjupersoner. Vi vill också tacka vår handledare Fay Lundh Nilsson.

Referenser

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2022). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen I: Göran Ahrne och Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Ashton, Sara, Karalyn McDonald & Maggie Kirkman. (2019). Pornography and women's sexual pleasure: Accounts from young women in Australia. *Feminism & Psychology*, 29(3), 409-432.

Bandura, Albert (1973). *Aggression: a social learning analysis*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall

Bandura, Albert (1969). *Principles of behavior modification*. New York: Holt, Rinehart and Winston

Bandura, Albert (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall

Bandura, Albert & Rickard H. Walters (1963). *Social learning and personality development*. New York: Holt, Rinehart and Winston

Barmark, Mimmi & Djurfeldt, Göran (2020) *Statistisk verktyglåda 0: att förstå och förändra världen med siffror*. Lund: Studentlitteratur

Barnombudsmannen (2020) *Delrapport 1: Kartläggning av forskning om pornografins inverkan på barn och unga*. Stockholm: Barnombudsmannen

Brown, Coke, Joan Anderson, Linda Burggraf & Neal Thompson (1978) *Community Standards, Conservatism and Judgements of Pornography*. *The Journal of Sex Research* 14(2). s.81-95

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber

Djurfeldt, Göran (2009) Förberedelser – att lära känna sina data. I: Djurfeldt, Göran & Barmark, Mimmi (red.) *Statistisk verktyglåda 2: multivariat analys*. Stockholm: Studentlitteratur

Ejlertsson, Göran (2019). *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur

Eliasson, Annika (2022). *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur

Eriksson-Zetterquist, Ulla (2015). Mixed methods. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson. *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2022). Intervjuer. I: Göran Ahrne och Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Folkhälsomyndigheten (2019). Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Sverige 2017–Resultat från befolkningsundersökningen SRHR2017.

Nurgitz, Rebecca, Rebecca A. Pacheco, Charlene Y. Senn, Karen L. Hobden (2021). *The impact of sexual education and socialization on sexual satisfaction, attitudes, and self-efficacy*. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 30(2), s. 265-277.

Petersson, Carina (2023). *Kommer du att döma mig om jag berättar?:... om ungdomars sexuella beteende och utsatthet för våld* (Doctoral dissertation, Linnaeus University Press).

Skolverket (2022) *Kursplan i biologi* Stockholm: Skolverket

Stanley, Nicky, Christine Barter, Marsha Wood, Nadia Aghtaie, Cath Larkins, Alba Lanau, & Carolina Överlien (2018). Pornography, sexual coercion and abuse and sexting in young people's intimate relationships: A European study. *Journal of interpersonal violence*, 33(19), s. 2919-2944.

Svedin, Carl. Göran, Megan Donevan, Marie Bladh, Gisela Priebe, Cecilia Fredlund & Linda Jonsson (2023). Associations between adolescents watching pornography and poor mental health in three Swedish surveys. *European child & adolescent psychiatry*, 32(9), s.1765-1780.

Säljö, Roger (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Welin, Hanna (2023). Hon blev strypt under sex: "Trodde jag skulle dö". *Sydsvenskan*, den 13 november 2023, In på livet, s. 20-21.

Welin, Hanna (2023). Stroke, förlamning, ångest - så farligt är strypvådet. *Sydsvenskan*, den 14 november 2023, In på livet, s. 8-9.

Internetkällor

Linde, Hans (2020) *Medias bild av porrvanor är förenklad* Svenska Dagbladet
[<https://www.svd.se/a/6znjIW/medias-bild-av-porrvanor-ar-forenklad>] Hämtat: 2023-12-08

Skolverket (2023) Sexualitet, samtycke och relationer
[<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sexualitet-samtycke-och-relationer>.] Hämtat: 2023-12-05.

SVT (2023) *Uppdrag granskning: Hårt sex* [<https://www.svtplay.se/video/jq13bMw/uppdrag-granskning-hart-sex/2-alla-ar-pa-nat-satt-porrskadade?info=visa>] Hämtat: 2023-11-30.

Petterson, Charlotte (2023) *Barnmorskan i Borlänge ger råd till unga om sex och samtycke: "Man har alltid rätt att ångra sig"* SVT Nyheter
[<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/dalarna/barnmorskan-katarina-svensson-flood-pa-ungdomsmottagningen-i-borlange-behovs-mer-samtal-med-vuxna>] Hämtat: 2023-12-04

Bilagor

Intervjuguide till skolor

Över lag om sexualundervisning

Upplever du att barnen/ungdomarna kommer med förkunskaper om sex och relationer som de har fått med sig från deras tidigare skolgång?

Ja: Vad för förkunskaper?

Nej: Vad tror du det beror på?

Vilka är de mest centrala delarna av sexualundervisningen?

Anser du att sexualundervisningen får tillräckligt med utrymme?

Är det vanligt att eleverna visar intresse på lektionerna om sex och relationer?

Ja: På vilket sätt visar det sig?

Nej: Hur upplever du elevernas inställning till sexualundervisningen?

Hur många är det på er skola som undervisar i sexualkunskap?

Vilka yrkestitlar har dem? (Är det bara lärare?)

Upplever du det jobbigt eller obekvämt att undervisa i sexualkunskap?

På vilket sätt?

Om det är fler som undervisar i sexualkunskap: Tror du att det finns andra på skolan som tycker det känns obekvämt?

Hur involverad är ungdomsmottagningen i att ge information/undervisa i sexualkunskap?

Har eleverna sexualundervisning i varje årskurs och vad introduceras i så fall i respektive årskurs?

Upplever du att det finns skam hos eleverna att ställa frågor?

Ja: Hur försöker du gå till väga för att skapa ett bekvämt klimat och få dem att våga ställa frågor?

Nej: Vad tror du är anledningen till att klimatet är så pass öppet?

Hur behandlar ni frågor om sexuellt samtycke och jämlikhet under sexualundervisningen?

Pornografi

Tror du att pornografi är något som används av eleverna?

Tror du att det är båda könen i så fall?

Är pornografi något som tas upp i din undervisning?

Ja: Vad är anledningen till att du tar upp det?

Nej: Varför tas det inte upp i din undervisning?

(Nej) Beroende på svar: "Om bortser" från eventuell tidsbrist/skolverkets krav. Hade det då tagits upp i din undervisning?

Varför *anser du/anser du inte* att pornografibranschen är relevant att behandla under sexualundervisningen?

Vilka direktiv har Skolverket för sexualundervisningen?
Ingår diskussioner om pornografi?

Anser du att den påverkan pornografiskt material kan ha (både positiv och negativ) är relevant att behandla under sexualundervisningen?

Tror ni det är vanligt att unga använder pornografi för att lära sig mer om hur man har sex eller bli mer bekväma till att ha sex i verkliga livet?

Tror du att genom att behandla frågor om pornografi i sexualundervisning kan leda till att unga får en mer realistisk inställning till pornografiskt material?

Kan det leda till en medvetenhet om att sex i verkligheten inte ser likadant ut?

Vilka baksidor om pornografi tas upp i undervisningen?

Intervjuguide Ungdomsmottagningen

Överlag om sexualundervisning

Upplever ni att ungdomarna har kunskap om sex och relationer när de kommer hit?

Ja: Vad för kunskaper?

Nej: Vad tror du det beror på?

Vilka är ungdomsmottagningens mest centrala arbetsuppgifter?

Vilka är de vanligaste anledningarna att ungdomar kommer till er?

Ingår undervisning/informativt arbete i ungdomsmottagningens arbete?

I vilken utsträckning deltar ungdomsmottagningen i skolans sexualundervisning?

Vad kan er verksamhet tillföra sexualundervisningen i skolan? (grundskolan + gymnasie).

Anser ni att det hade varit positivt om ni hade större del i sexualundervisningen?

Tror du att det finns lärare som tycker det känns obekvämt att undervisa i sexualkunskap?

Om ja: Hur tror ni det kan påverka undervisningen?

På vilket sätt informerar ni ungdomar om sex och relationer utanför skolan?

Upplever du att det finns skam hos ungdomar att ställa frågor kring sex och relationer?

Ja: Hur försöker du gå tillväga för att skapa ett bekvämt klimat och få dem att våga ställa frågor?

Nej: Vad tror du är anledningen till att klimatet är så pass öppet?

Hur behandlar ni frågor om sexuellt samtycke och jämlikhet på ungdomsmottagningen?

Har ni under era år som yrkesverksamma märkt en skillnad på hur unga väljer att ha sex nu jämfört med tidigare?

Ja: Hur har ni märkt det?

(Invänta svar) Tror ni att det beror på dagens lättillgängliga pornografi?

Pornografi

Tror du att pornografi är något som används av ungdomar?

Tror du att det är båda könen i så fall?

Är pornografi något som kommer på tal/tas upp i ert arbete?

Ja: Vad är anledningen till att det tas upp? Hur behandlar ni det?

Nej: Varför tas det inte upp?

Vilka fördelar finns med pornografi?

Vilka nackdelar finns med pornografi?

Anser du att den påverkan pornografiskt material kan ha (både positiv och negativ) är relevant att informera om?

Tror ni det är vanligt att unga använder pornografi för att lära sig mer om hur man har sex eller bli mer bekväma till att ha sex i verkliga livet?

Tror ni att det är vanligt att ungdomar vill testa på det man ser i pornografiskt material eller är konsumtion av pornografiskt material något som är frikopplat från sex i verkliga livet?

Pratar ni om pornografins baksidor i ert arbete?

Isåfall: Vilka baksidor?

Den svenska versionen av enkäten

Vi heter Tova och Sofia och studerar socionomprogrammet på Lunds universitet. Nu skriver vi vårt examensarbete om lättillgänglig pornografi och dess eventuella inverkan på sexsynen hos ungdomar. Vår studie kopplar också till sexualundervisningen. Huvudsakligen är det en enkätstudie, men vi kommer också göra intervjuer med yrkesverksamma som i sitt arbete berör ämnet.

Den här enkäten är **anonym** och dina svar kommer inte att kunna kopplas till dig. Enkäten tar cirka 5 minuter att genomföra och är **frivillig** att delta i.

Tack för att du hjälper oss med vårt examensarbete!

*Genom att trycka på knappen "**skicka nu**" i slutet av enkäten lämnar du samtycke till att delta i vår undersökning.*

1. Kön

- Kvinna
- Man
- Annat

2. Ålder

- 16
- 17
- 18
- 19
- 19+

3. Har du någon gång tittat på pornografi?

- Ja
- Nej

Om du inte tittat på pornografi, gå vidare till fråga 12.

4. Hur gammal var du första gången du tittade på pornografi?

5. Många människor tittar på pornografi regelbundet. Hur ofta tittar du?

- Aldrig numera
- Någon/några gånger om året
- Någon gång i månaden
- Någon gång i veckan
- I princip varje dag

6. Har någon annan någon gång fått dig till att titta på pornografi?

- Ja
- Nej

7. Om ja, i så fall vem?

- Pojkvän/flickvän
- Kompis
- Familjemedlem
- Annat

8. Har du tittat på pornografi som visat dominant sex?

- Ja
- Nej

9. Har du tittat på pornografi som haft våldsamma inslag?

- Ja
- Nej

10. Har du tittat på pornografi som visat tydligt samtycke?

- Ja
- Nej

11. Har du tittat på pornografi som visat skyddat sex?

- Ja
- Nej

12. Anser du att du har lärt dig något om hur man har sex genom att titta på pornografi?

- Ja
- Nej

13. Tror du man kan lära sig något om hur man har sex genom att titta på pornografi?

- Ja
- Nej
- Vet ej

14. Tror du att pornografi kan påverka hur man väljer att ha sex i verkliga livet?

- Ja
- Nej
- Vet ej

15. Markera det/de alternativ du tror att titta på pornografi kan leda till.

- Att den som tittar får ett bättre sexliv
- Att den som tittar blir förberedd för att ha sex i verkligheten
- Att den som tittar vill testa det den sett
- Att den som tittar **har mer** sex
- Att den som tittar **vill ha mer** sex
- Att den som tittar **har mindre** sex
- Att fler har mer dominant sex
- Att fler har mer förnedrande sex
- Att fler har mer våldsamt sex
- Annat

16. Tror du att pornografin kan skapa normer och förväntningar för hur man själv ska ha sex?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ja: Vilka normer eller förväntningar?

17. Under hela din skolgång, hur tycker du att sexualundervisningen har varit?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Varken bra eller dålig
- Ganska dålig
- Mycket dålig

18. Anser du att du har lärt dig något/flera saker av sexualundervisningen?

- Ja
- Nej

19. Har du upplevt lärare som undervisat i sexualkunskap som bekväma med att undervisa i det?

- Ja
- Oftast
- Oftast inte
- Nej
- Vet ej

20. Har du känt dig bekväm under sexualundervisningen i skolan?

- Ja, i stort sett alltid
- Ja, oftast
- Nej, oftast inte
- Nej, i stort sett aldrig

21. Under hela din skolgång, har man någon gång på sexualundervisningen diskuterat pornografi?

Ja

Nej

22. Om ja, kryssa i rutorna för de alternativ som tagits upp i undervisningen. *Om ni har diskuterat pornografi men inte nämnt något av följande, lämna alla rutor tomma.*

Att kvinnor kan utsättas för prostitution inom pornografibranschen

Att pornografi kan leda till experimenterande och att man tar sexuella risker

Att pornografi kan ha inslag av våld

Att pornografi kan skildra dominant sex utan samtycke

Den engelska versionen av enkäten

Our names are Tova and Sofia and we study Social Work at Lund University. We are now writing our bachelor thesis about easily accessible pornography and its possibly impact on young peoples view of sex. Our study also includes sexual education. Mainly it is a survey study, but we will also do interviews with professionals.

The survey is **anonymous** and your answers will not be able to be linked to you. The survey takes approximately 5 minutes to complete and is **voluntary** to participate in. Thank you for helping us with our bachelor thesis!

By pressing the "send now" button at the end of the survey, you consent to participate in our study

1. Sex

- Female
- Male
- Other

2. Age

- 16
- 17
- 18
- 19
- 19+

3. Have you ever watched pornography?

- Yes
- No

If you have not watched pornography, move on to question 12.

4. How old were you the first time you watched pornography?

5. A lot of people watch pornography frequently. How often do you watch?

- Never nowadays
- One or a few times a year
- One or a few times a month
- One or a few times a week
- Basically every day

6. Has anyone else ever made you watch pornography?

- Yes
- No

7. If your answer is yes, who?

- Boyfriend/Girlfriend
- Friend
- Family member
- Other

8. Have you watched pornography that showed dominant sex?

- Yes
- No

9. Have you watched pornography that had violent elements?

- Yes
- No

10. Have you watched pornography that showed consent?

- Yes
- No

11. Have you watched pornography that showed protected sex?

- Yes
- No

12. Do you consider that you have learned something about how to have sex by watching pornography?

- Yes
- No

13. Do you think you can learn something about how to have sex by watching pornography?

- Yes
- No
- Do not know

14. Do you think pornography can influence how you choose to have sex in real life?

- Yes
- No
- Do not know

15. Mark the option(s) you think watching pornography can lead to.

- That the viewer gets a better sex life
- That the viewer gets prepared to have sex in real life
- That the viewer wants to try what they have seen
- That the viewer **has more** sex
- That the viewer **wants to have more** sex
- That the viewer **has less** sex
- That more people have more dominant sex
- That more people have more degrading sex
- That more people have more violent sex
- Other

21. Throughout all your years in school, have you ever discussed pornography during the sexual education?

Yes

No

22. If yes, check the boxes for the options covered in the lessons. *If you have discussed pornography but did not mention any of the following, leave all boxes blank.*

That women can be exposed to prostitution in the pornography industry

That pornography can lead to experimentation and taking sexual risks

That pornography can have elements of violence

That pornography can depict dominant sex without consent

16. Do you think that pornography can create norms and expectations for how one should have sex?

- Yes
- No
- Do not know

If your answer is yes, what norms and expectations?

17. Throughout all your years in school, how do you think the sexual education has been?

- Very good
- Pretty good
- Neither good or bad
- Pretty bad
- Very bad

18. Do you consider that you have learned something/several things from the sexual education in school?

- Yes
- No

19. Have you found teachers who taught sexual education to be comfortable teaching it?

- Yes
- Usually
- Usually not
- No
- Do not know

20. Have you felt comfortable during sex education at school?

- Yes, pretty much always
- Yes, usually
- No, usually not
- No, pretty much never